

מסכת עצמאות

"מתוך קשר היסטורי ומסורתי"

הפסקה השלישית

אנו
מברזים
בזאת

**שער ג: מגילת העצמאות -
בין ההיסטורי למסורתי**

- 7 | דב אלבוים | פתח דבר
- 8 | מגילת העצמאות
- 39 | דב אלבוים ועזרא ברום | הקשר המסורתי של מגילת העצמאות: מדוע הושמטה הדמוקרטיה מנוסח המגילה? —
- 45 | מוקי צור | מפגש זהויות יוצר דמוקרטיה לומדת —

**שער ד: המסורתיות הישראלית בהווה
וחזונה לעתיד**

- 49 | אבי שגיא | מחשבות על ההווה המתמשך של המסורת —
- 51 | יעקב ידגר | מסורתיות כמשימת זהות —
- 52 | צבי זוהר | מסורת כן, מסורתנות לא —
- 52 | אלמוג בהר | אמר חכם עבדאללה —
- 54 | מאיר בוזגלו | מסורתיות - הזדמנות למחלוקת חדשה —
- 55 | יאיר שלג | על דת"שים, דתיים-לייט וגאווה המסורתיים —
- 56 | קובי אוז | בתנועה מתמדת בין מחוגי החילון וההדתה —
- 57 | רוביק רוזנטל | מילים של מסורת —
- 58 | אבידם צורף | חילונה של המסורת - תורה בגבולות ההיסטוריה —
- 59 | עמית אלון | "חידוש כקדם" - יחסו של א"ד גורדון למסורת —
- 60 | מיכה גודמן | לרפא את מערכת היחסים עם העבר —
- 61 | מריאנה רוח־מדבר | ממעַדֵר לחיבוק - סיפור מכונן על ציונות והתחדשות —
- 62 | שרון שלום | שבנו, אבל עדיין מבקשים להיאחז —
- 64 | דב אלבוים | כל שראוי וניתן למסירה —

בתוכן העניינים הובאו רק המאמרים שנכתבו במיוחד למהדורה זו.

**שער א: בין לאומיות היסטורית
לגאולה מסורתית**

- 11 | ישראל ברטל | היסטוריה לאומית ומסורת אבות - הילכו שניים יחדיו? —
- 14 | א. ב. יהושע | הפחד מארץ ישראל או "מפני חטאינו גלינו מארצנו" —
- 15 | רחל אליאור | היסטוריה ומסורת - תורה שבכתב ותורה שבעל־פה —
- 17 | שמואל פיינר | קשר מסורתי - שלוש חרדות מודרניות —
- 19 | יהודה מימרן | "כל ישראל יש להם חלק" - ציונות מסורתית מכילה —
- 21 | אבנר הולצמן | הספרות העברית בצומת הזהויות —
- 23 | רות קלדרון | ו' החיבור —

**שער ב: היסטוריה שהייתה למסורת
ומסורת שהייתה להיסטוריה**

- 27 | אניטה שפירא | מטוטלת מיתית של היסטוריה ומסורת —
- 29 | רינה חבלין | אחד העם - מסורת כתרבות לאומית —
- 30 | בנימין יוגב (בוגיה) | חגים חדשים ישנים - המסורת החדשה בקיבוץ —
- 31 | מוטי זעירא | מסורת החלוצים —
- 32 | יובל שרלו | ההיסטוריה שבתוך המסורת - הרב קוק וההתגלות דרך החילון —
- 33 | אריה אלדד | הטיל הרב־שלבי של הציונות —
- 34 | יהודה גליק | הביאו את היום —
- 35 | משה גרילק | קשר היסטורי, לא מסורתי —

מִמְעַדָּר לַחִיבוּק - סיפור מכונן על ציונות והתחדשות

| מדיאנה רוח-מדבר |

לפתע החלו ספקות מכרסמות בלבנו, שמא האופטימיות של הנאורות בדבר הקדמה והמי- דע הייתה מופרות. לפתע החלו צבעים לצבוע את דמויות החשכה שהוכנעו בסיפור הציוני,

וקולה של השממה הדוממת החל להישמע. ערכים חדשים נוצרים במרחב האלטרנטיבי של נשיות ועגלוליות, של הערצת הפראיות, של התמ- סרות לשקט, של אינטואיציה וקסם העדיפים על השכל, של התמזוגות הפרט והתמוססות הגבולות, של שבט המחליף את הממלכה...

גיבורות וגיבורים חדשים החלו מככבים בשלל הסיפורים החדשים והצבעוניים. וגם אם לא נמצאו סימוכין לסיפורים, ואם אין אפשרות לזכור – הלא אפשר להמציא. אם יכולנו להמציא את דוד מחדש (הלא לדנו בבית המדרש הפוסט-מודרני שכל סיפור הוא המ- צאה), נוכל להמציא גם את משה מחדש. וכך אנו מחשבים את עלילתנו מחדש: לא עוד משה רבנו מייסד החוק והסדר, אלא משה המאסטר, השמאן, המעניק מסרים של חכמת חיים ומלמד חוויות רוחניות בטבע; לא עוד שכל והלכה, מעתה אמרו מיסותרון והקשבה פני- מית; לא ארץ ישראל מרגשת אותנו – כי אם אימא אדמה, לא ירושלים ותל אביב – כי אם הערבה והיער, לא הממלכה שייסדנו – אלא הרגעים שלפ- ני המיסוד ולפני ההסדרה. אל תיתנו לנו את הישן, כי אם את העתיק. ובמקום העתידי, נגלה את ההווה. במקום מחרשה, הבו חיבוך. נזרום ונתחבר... נחפשה דרכינו ונשובה, נשוב אל עצמנו – נצלול לעומק עצמיותנו. נחשוף את ההווה שאין לה שם – עוד בטרם נק-

ראו זו "אלוהי ישראל", בטרם הופשטה להנאת השיח המערבי והמודרניסטי – ונמחיש אותה בגופנו בחיי היום-יום. וכן, בזירות האלטרנטיביות (יש שיכנו אותן "ניו אייג") נרקמים ערכים חדשים ומתחדשים, ומסופרים סיפורים חדשים-עתיקים, טובים לא פחות. מתברר שאפשר לשנות את העבר. הסיפור לא נגמר...

סיפור טוב לעולם אינו רק סיפור. סיפור טוב הוא סיפור מכונן, הוא בסיס לזהות, לפעולה; הוא יוצר רשת של משמעויות שבהן אנו נאחזים בחיינו – כפרטים, כקבוצה.

גם מגילת העצמאות טורחת להזכיר את הסיפור שלנו. הציונות הרבתה לספר את סיפורו של עם ישראל – את סיפור השיבה: היינו פה, בנינו את הארץ, מלכנו ושלטנו, בנינו נו והגינו – הענקנו לעולם את מתנותינו המפוארות שצמחו ממש כאן... ועכשיו חזרנו, וכבעבר, שוב נבנה, נמלך, נש- לוט, נהגה, ונעניק לעולם את מתנותינו המתחדשות.

היה זה סיפור לאומי, כמיטב המסורת הלאומית האירופית שנוצרה בתוך רשת המש- מעויות המודרניות. כחלק מסיפור של קדמה, של אור המתגבר בעולם בדמות מדע ושכל, לצד תהליך החילון, ביקשה הציונות לכונן מפעל שיצור גרסה עברית של הע- רכים המודרניים של הנאורות: מדינת לאום, אוטונומיה לפרט וריבונות לעם, מדע והגות רציונליים ומופשטים, חריצות הנושאת את מבטא אל העתיד. זה היה סיפור של גברים שדיב- רו על שוויון, על ערכים אוני- רסליים ועל-זמניים. הדימויים הרומנטיים שלהם כללו כיבוש של אדמת המולדת הסוררת, הבסת השממה, הבורות והפ- רימיטיביות, וכינון עצמאות זקופה וחוקה. סמלה של הציונות היה גבר שרירי האוחז בכלי פאלי כלשהו – מעדר או רובה – שנועד להכניע את כו- חות הכאוס, את החשכה, את המדבר. גיבורי העבר עשו דב- רים דומים – דוד כונן ממלכה והכניע את אויביו, ישעיהו הנביא הפיץ ערכים של שלום

שנית, נבטא את הכוונה שלא צריך רק לפתח ולשמר כמה שיותר "מצוות" או מנהגים, אלא שיש גם לעודד את החיים היהודיים לפתח מנהגים חדשים ונוספים. מנהגים הם מעשים חברתיים שבאמצעותם מחצין ען את המציאות של הוויתו הקולקטיבית. ככל שהוויתו חיונית יותר, כך היא שופעת מנהגים פעילים. היהדות מלאה במנהגים של הימנעות מפעילות, אבל נכון להיות יש לה מעט מדי מנהגים של פעילות חיובית שיש בהם כדי להפוך את החיים היהודיים למעניינים ומספקים... כמובן, ברור שלא כל המנהגים היהודיים שווים בחשיבותם. יקל עלינו לבצע אומדן של החשיבות הזו, אם נסווגם כדתיים או כתורבותיים, לפי עניינם העיקרי. במנהגים הדתיים, המוקד הוא להרגיש את היחסים הקוסמיים המשתמעים מהחוויה הדתית. מוסדות כמו שבת, מודים ופולחן נועדו למטרה זו. המנהגים התרבותיים הם אותם מנהגים המדגישים את החיים המשותפים ואת האינטרסים המשותפים של הקבוצה. השפה העברית, לוח השנה העברי וההתעטפות בטלית בזמן התפילה שייכים לקבוצה זו, כי הם מבטאים את רוח העם. בחיים האמיתיים, אלמנטים דתיים ותורבותיים שלובים זה בזה באותו מנהג. מנהגים דתיים הם אלה שבהם מצב הרוח הדתי שולט ואילו במנהגים התרבותיים מודגשת רוח העם.

יהדות דינמית, מאנגלית: דבורה בושרי, ידיעות ספרים: תל אביב 2011, עמ' 276-277.

אוניברסלי, הורדוס הקים מפעלי ענק, החשמונאים עמדו על עצמאותנו, הרמב"ם הפליג בשכלו אל עולמות מופשטים... כך סיפרו אבותינו הציונים, שבאו כדי להמשיך את הסיפור – לעשות זאת מחדש, להתקדם מהנקודה שבה חדלו קודמיהם. אולם עם עליית השיח הפוסט-מודרניסטי החל הסיפור הציוני והמודרניסטי להישחק בהדרגה. האם הסיפור הציוני נגמר?

קובי אזוז הוא זמר, פזמונאי, מלחין, מוזיקאי, סופר ומפיק מוזיקלי. הוא הסולן ומחבר השירים העיקרי של להקת "טיפקס".

דב אלבוים הוא סופר, עורך, עיתונאי, מנחה טלוויזיה ומרצה לתרבות ישראל. ראש מרכז הגות ויצירה בבינה, ממקימי הישיבה החילונית.

פרופ' אריה אלדד הוא פרופסור לרפואה ורופא מומחה לכירורגיה פלסטית, הוא חבר כנסת לשעבר מטעם סיעת האיחוד הלאומי, מחבר הספר "דברים שרואים מכאן - מה קורה למנהיגי הימין כשהם מגיעים לשלטון", ומגיש תכנית אקטואליה ברדיו 103.

עמית אלון הוא איש חינוך יהודי, פועל במכון הרטמן ובבינה, חוקר את הגותו של א"ד גורדון וכותב דוקטורט בנושא באוניברסיטת בן-גוריון.

פרופ' רחל אליאור היא פרופסור אמריטה ומופקדת הקתדרה על שם ג'ון וגולדה כהן לפילוסופיה יהודית באוניברסיטה העברית, לשעבר ראש החוג למחשבת ישראל.

אלמוג בהר הוא משורר, סופר ומבקר ספרות ישראלי, חתן פרס ראש הממשלה לסופרים עבריים לשנת תש"ע.

ד"ר מאיר בוזגלו הוא פילוסוף ומרצה לפילוסופיה באוניברסיטה העברית, יושב ראש תנועת "תיקון" ופעיל בתחיית מסורת הפיוט.

עזרא ברום הוא מנהל התוכן של מיזם "אנו מכריזים בזאת" בבינה ותלמיד לתואר שני במחשבת ישראל באוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

פרופ' ישראל ברטל הוא פרופסור (אמריטוס) בחוג להיסטוריה של עם ישראל ויהדות זמננו באוניברסיטה העברית בירושלים. היה דיקן הפקולטה למדעי הרוח בשנים 2006-2010 וכיהן כיו"ר החברה ההיסטורית הישראלית (2007-2015). תחומי מחקרו מקיפים את תולדות יהודי מזרח אירופה ותרבותם וחקר היישוב בארץ-ישראל. פרסם מחקרים אודות תנועת ההשכלה, ראשית האורתודוכסיה והתפתחות התנועה הלאומית היהודית. נמנה שנים רבות בין עורכי כתב העת "קתדרה" והיה ממעצבי תכנית הלימודים הנוכחית בהיסטוריה לבתי הספר התיכוניים.

ד"ר מיכה גודמן הוא סופר, ראש מדרשת עין פרת באלון, וחוקר במכון שלום הרטמן בירושלים.

יהודה גליק הוא יו"ר הקרן למורשת הר הבית, פעיל למען מימוש זכויות אדם לכל בהר הבית, מרצה לתנ"ך ולתולדות עם ישראל ומורה דרך. בעל תואר MA בתולדות עם ישראל ו-B.Ed. בהוראת תנ"ך ותורה שבע"פ.

הרב משה גרילק הוא סופר, מרצה, עיתונאי והעורך הראשי של השבועון "משפחה".

פרופ' אבנר הולצמן הוא פרופסור לספרות עברית באוניברסיטת תל אביב, מחקריו עוסקים בספרות העברית של הדורות האחרונים בגולה ובארץ. הוא חבר האקדמיה הלאומית למדעים וחבר יועץ באקדמיה ללשון העברית.

פרופ' צבי זוהר הוא מרצה בפקולטה למשפטים ופקולטה ללימודי יהדות באוניברסיטת בר-אילן, ועמית מחקר בכיר במכון שלום הרטמן בירושלים. מחקריו עוסק בהתפתחות ההלכה לדורותיה, והוא בעל עניין מיוחד בהגות ובהלכה של היהדות המזרחית בעת החדשה.

ד"ר מוטי זעירא הוא סופר, היסטוריון, חוקר ומחנך. הוא מנהל המדרשה באורנים, יו"ר המכינה למנהיגות חברתית על שם יצחק רבין וחבר קיבוץ גבעת חיים איחוד.

ד"ר רינה חבלין היא מייסדת ומנהלת לשעבר של "יובלים", מרכז פלורליסטי לתרבות וזהות יהודית במכללת תל חי, ומרצה ליהדות במכללת אוהלו בקצרין.

פרופ' א. ב. יהושע הוא סופר, מסאי ומחזאי; פרופ' אמריטוס בחוג לספרות באוניברסיטת חיפה וחתן פרס ישראל לספרות ושירה.

בנימין יוגב (בוג'ה) הוא יליד ירושלים, חבר קיבוץ בית העמק ועובד שנים רבות ב"מכון שיטים - ארכיון החגים הקיבוצי" בקיבוץ בית השיטה מיסודו של אריה בן-גוריון.

ד"ר יהודה מימרן הוא פסיכולוג קליני ועוסק בחינוך יהודי. הוא ניהל בית ספר, יזם, ייסד וניהל את המכון למנהיגות חברתית "ממזרח שמש" ועתה מכהן כמנכ"ל "כל ישראל חברים" ישראל.

פרופ' שמואל פיינר הוא פרופסור להיסטוריה יהודית מודרנית באוניברסיטת בר-אילן וראש מכון לאו בק בירושלים. מחקריו מתמקד בתהליכי המודרניזציה והחילון ביהדות אירופה בעת החדשה, ובין ספריו: "מהפכת הנאורות: תנועת ההשכלה היהודית במאה השמונה-עשרה"; "משה מנדלסון"; "שורשי החילון: מתירנות וספקנות ביהדות המאה השמונה-עשרה"; "מלחמת תרבות: תנועת ההשכלה היהודית במאה התשע-עשרה".

מוקי צור הוא חבר קיבוץ עין גב, מחנך, סופר, ביוגרף ועורך.

אבירם צורף, דוקטורנט במחלקה להיסטוריה של עם ישראל באוניברסיטת בן-גוריון בנגב ומלמד במדרשת "באר" בירושם ובבית המדרש "דרומא".

ד"ר רות קלדרון היא חוקרת תלמוד ואגדה, אשת חינוך ומייסדת "עלמא - בית לתרבות עברית". היא כיהנה כחברת כנסת וסגנית יושב ראש הכנסת בכנסת התשע"ו-ע"ה.

ד"ר רוביק רוזנטל הוא לשונאי וסופר. חתן פרס סוקולוב לעיתונאות לשנת 2004, חתן פרס רמת גן לספרות ילדים ונוער לשנת 2012 וחתן פרס אריאל ליצירתיות לשנת 2014.

ד"ר מריאנה רוח-מדבר חוקרת את הרוחניות האלטרנטיבית העכשווית במרחב היהודי ובתרבות המערבית. היא ייסדה מיזמים אקדמיים בתחומים אלה ופעלה להטמעה של שיח רוחני אלטרנטיבי מלומד גם במרחב הציבורי.

פרופ' אבי שגיא מלמד במחלקה לפילוסופיה ומייסד התוכנית ללימודי פרשנות ותרבות באוניברסיטת בר-אילן ועמית מחקר בכיר במכון שלום הרטמן, בירושלים. אבי שגיא הוא פילוסוף העוסק במגוון נושאים מתחומי הפילוסופיה החדשה, פילוסופיה יהודית, הרמנויטיקה, ביקורת תרבות וחברה, וחקר ספרות. שגיא הוא בין מנסחי הקוד האתי של צה"ל, המכונה 'מסמך רוח צה"ל'.

יאיר שלג הוא ראש תכנית דת ומדינה במכון הישראלי לדמוקרטיה ועיתונאי ב"מקור ראשון".

הרב ד"ר שרון שלום הוא רב קהילת "קדושי ישראל" בקרית גת ומרצה באוניברסיטת בר-אילן ובאוניברסיטת תל אביב.

פרופ' אניטה שפירא היא היסטוריונית וביוגרפית; פרופסור אמריטה להיסטוריה של עם ישראל באוניברסיטת תל אביב וכלת פרס ישראל בחקר ההיסטוריה של עם ישראל.

הרב יובל שרלו הוא ראש ישיבת אמי"ת אורות שאול וראש תחום אתיקה ברבני צהר, פוסק הלכה ואתיקן, מהזרם הציוני דתי.